

Öğretmenlerde Tükenmişlik

Muhammet İbrahim AKYÜREK¹

¹Dr., Ankara Etimesgut Bilim ve Sanat Merkezi, i_akyurek56@hotmail.com

Geliş Tarihi/Received: 10.12.2019 Kabul Tarihi/Accepted: 22.05.2020 e-Yayım/e-Printed:19.06.2020

DOI: <http://dx.doi.org/10.14582/DUZGEF.2020.138>

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, öğretmenlerin cinsiyet, yaş, medeni durum, öğrenim durumu, mesleki kıdem ve okul kademesi değişkenlerine göre tükenmişlik algılarını belirlemektir. Bu araştırma, tarama modelindedir. Araştırmanın örneklemini, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Ankara'nın Sincan ilçesinde 15 resmi ilk ve ortaokulda görev yapan toplam 409 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilen ve Ergin (1992) tarafından Türkçe'ye çevrilen, 3 alt boyut ve 22 maddeden oluşan Maslach Tükenmişlik Envanteri (Maslach Burnout Inventory, MBI) kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçme aracı, Ankara İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden alınan yasal izin belgesi ile örneklem kapsamındaki okullara gidilerek, 2017-2018 eğitim öğretim yılı Mayıs ve Haziran ayları içerisinde uygulanmıştır. Araştırma sonucunda; öğretmenlerin, tükenmişlik durumuna ilişkin algılarının çok nadir düzeyinde olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin az tükenmiş oldukları ifade edilebilir. Araştırma sonucunda; öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları, cinsiyet, yaş, medeni durum, öğrenim durumu, mesleki kıdem ve okul kademesi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Üniversitelerin işbirliğiyle gerçekleştirilecek kişisel ve örgütsel bazdaki birtakım eğitimler yoluyla öğretmenlerdeki tükenmişlik azaltılabilir.

Anahtar Kelimeler: tükenmişlik, öğretmen, okul

Burnout in Teachers

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the teachers' perceptions of burnout according to gender, age, marital status, education level, professional seniority and school level. This research is a screening model. The sample of the study consists of 409 teachers working in 15 public primary and secondary schools in Sincan district of Ankara in 2017-2018 academic year. In this study, Maslach Burnout Inventory (MBI), which was developed by Maslach and Jackson (1981) and translated into Turkish by Ergin (1992), was composed of 3 sub-dimensions and 22 items. The measurement tool used in the study was applied to the schools in the scope of the sample with the legal permission obtained from the Ankara Provincial Directorate of National Education in May and June of the 2017-2018 academic year. As a result of the research; teachers' perceptions of burnout were very rare. It can be stated that teachers are less exhausted. As a result of the research; Teachers' perceptions of burnout did not show significant differences according to gender, age, marital status, education level, professional seniority and school level. Teachers' burnout can be reduced through a number of personal and organizational trainings in collaboration with universities.

Keywords: burnout, teachers, school

1. GİRİŞ

Bilgi ve teknoloji çağının hızlı yaşam koşullarında bireyler farklı sebeplerden dolayı tükenme durumuyla karşılaşabilmektedirler. Yaşanan bu tükenmişlikler sonucu iş ve yaşam faaliyetlerinde birtakım olumsuzluklar ortaya çıkabilir. Tükenmişlik sonucu hem birey hem de çevresi bu durumdan etkilenebilir.

Tükenmişlik, birey ve örgütler üzerinde önemli etkileri olan bir durumdur. Duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarıda düşme hissi olmak üzere üç alt boyutu olan kavram, özellikle kavramın ölçümüne dönük geliştirilen ölçekler aracılığıyla da sosyal bilimlerin farklı alanlarında gerçekleştirilen araştırmalarla incelenmiştir. Tükenmişlik kavramı; psikoloji, sosyal psikoloji, psikiyatri ve eğitim alanlarında

çalışan bilim insanlarının ilgisini çekmişse de, bireyler üzerinde olduğu kadar örgütler üzerinde de önemli etki ve sonuçlar oluşturması, örgütsel davranış alanında da ilgi görmesini sağlamıştır (Arı & Bal, 2008).

Zaman içerisinde yoğunlaşan rekabet şartları ve gelişen teknolojinin çalışma koşulları üzerindeki olumsuz etkisi ile tükenmişlik sendromu günümüz iş dünyası için önemli bir sorun durumuna dönüşmüştür. Bireylerin görevleri gereği karşılaştıkları insanlara karşı duyarsızlaşmaları, duygusal açıdan kendilerini tükenmiş hissetmeleri ve kişisel başarı ile yeterlilik duygularının azalması biçiminde meydana gelen tükenmişlik, daha çok insanlar ile yüz yüze ilişki gerektiren mesleklerde görülen bir olgudur (Amigo, Asensio, Menendez, Redondo, & Ledesma, 2014; Ergin, 1992; Günay & Demiralay, 2016; Maslach & Jackson, 1981). Tükenmişlik; hizmet sektörü çalışanları olan öğretmenler, akademisyenler, hastabakıcılar, hemşireler, doktorlar, avukatlar, polisler, sosyal hizmet görevlileri, bankacılar, çocuk bakıcıları, çeşitli işletmelerin müşteri hizmetleri temsilcileri ile herhangi bir alanda yönetici kademesinde görevli bulunanlarda, diğer meslek gruplarına göre daha yüksektir (Ardıç & Polatçı, 2009).

Tükenmişliği ilk tanımlayanlardan biri olan Freudenberger kavramı, “enerji, güç ya da kaynaklar üzerindeki aşırı istekler ve taleplerden ötürü tükenmeye başlamak” şeklinde tanımlamıştır (Weiskopf, 1980). Edelwich ve Brodsky için ise tükenmişlik, “idealizm, enerji, amaç ve düşüncenin iş şartlarının bir sonucu olarak ilerlemesinin ve gelişmesinin kaybıdır” (Farber, 1984). Dolan’ a göre tükenmişlik, “kişisel kaynakların sona dayandığı ve günlük olaylar karşısında sürekli bir ümitsizlik ile olumsuzluğun yer aldığı enerjinin bir tükenişidir” (Çam, 1991).

Günümüzde özellikle kabul edilen tükenmişlik tanımı, Maslach ve arkadaşları (Maslach, 1982; Maslach, ve Jackson, 1981; Pines ve Maslach, 1980) tarafından yapılan ve tükenmişliği üç boyutlu bir kavram olarak ele alan tanımlamadır. Bu tanıma göre tükenmişlik; işi gereği sürekli olarak insanlarla yüz yüze çalışmak zorunda kalan kişilerde sıklıkla meydana gelen, üç boyutlu bir sendromdur. Bu boyutlar; duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarıda düşme hissi olarak adlandırılmıştır. Duygusal tükenme, kişilerin işlerinde yorulmalarını ve kendilerini duygusal açıdan aşırı yıpranmış hissetmelerini ifade etmektedir. Enerji eksikliği ve kişinin duygusal kaynaklarının bittiği hissine kapılması biçiminde ortaya çıkmaktadır. Gerginlik ve engellenmişlik duyguları ile yüklü olan kişi için sonraki gün tekrar işe gitme zorunluluğu büyük bir endişe kaynağıdır. Duyarsızlaşma, duygusal kaynakların azalmasına bağlı olarak meydana gelen, bireyin çalıştığı kişilere karşı olumsuz alaycı tutumlar ve duygular geliştirmesini ifade eder. Duyarsızlaşma genellikle bireyin rahatsızlığının artması ve işle ilgili idealinin kaybolmasıyla birlikte meydana gelmektedir. Birey karşısındakilere aşağılayıcı ve kaba davranır, onların rica ve taleplerini göz ardı eder (Cordes ve Dougherty, 1993). Kişisel başarıdaki düşme hissi ise; depresyon, düşük moral, kişiler arası ilişkilerden kaçınma, üretimin azalması, baskı ile baş edememe, zayıf benlik algısı olarak ifade edilmektedir (Akçamete, Kaner, Sucuoğlu, 1998). Tükenmişliğe birtakım durumlar neden olabilmektedir.

Tükenmişliğe sebep olan etmenler iki grupta toplanabilir (Maslach, Schaufeli, & Leiter, 2001). Birinci grupta; bireysel ve sosyal etmenler bulunmaktadır. Bireysel faktörler; bireyin sahip olduğu, bazı durumlarda tükenmişliğe zemin hazırlayan veya tükenmişliği artıran, bazı durumlarda ise tükenmişliği ve etkilerini azaltıcı bir rol oynayan özellikleri belirtmektedir (Arı & Bal, 2008). Yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, çocuk sayısı, kişisel beklentiler, işe aşırı bağlılık, motivasyon, iş doyumunu, kişilik ve beklentiler, performans, informel ilişkiler yürüttüğü bireyler ve üstlerinden gördüğü destek kişisel yaşamda karşılaşılan stresler, işte çalışma süresi gibi durumlar bireysel ve sosyal etmenler arasında sayılabilir (Maslach vd., 2001). Tükenmişliği etkileyen sosyal faktörlerden en önemli göstergeler aile yapısı ve sosyal destektir. Doyumlu bir aile hayatına sahip olmak, iş arkadaşları ve dostları ile sorunları paylaşarak çözüme yönelik iletişimde bulunmak gibi durumlar tükenmişliği azaltmada etkili olmaktadır (Arı & Bal, 2008). İkinci grupta ise; örgütsel etmenler bulunmaktadır. Birey ve iş çevresi arasında yaşanan uyumsuzluklar tükenmişliği etkilemektedir. Çalışılan örgüt tipi, işin niteliği, haftalık çalışma süresi, örgütün özellikleri, belirsizlik ve çatışma, aşırı rol yükü, aidiyet, kontrol, ödüller, adalet ve değerler, kararlara katılmama, iş gerilimi, rol belirsizliği, örgüt iklimi, örgüt içi ilişkiler gibi durumlar örgütsel etmenler arasında sayılabilir (Arı & Bal, 2008; Cordes & Dougherty, 1993; Maslach vd., 2001).

Aşırı stres olgusu ile ilişkilendirilen iş yeri tükenmişliği, insanların iş ile kurdukları psikolojik bağlantılarda temel bir kriz (Leiter & Maslach, 2016) ve zihinsel zorlamanın uzun vadeli sonucu (Demerouti, Bakker, Nachreiner, & Ebbinghaus, 2002) şeklinde ifade edilmiştir. Stres, psikolojik iyi oluşu etkileyen içsel ve çevresel taleplerden kaynaklanmaktadır (Amigo vd., 2014). İş yerindeki tükenmişliğe sebep olan psikososyal stresörler arasında; daha fazla iş yükleri, uzun saatler çalışma, iş belirsizliği, projelerde belirsiz roller, hata riskini hızlandıran zaman ve bütçe baskısı, ücret ve terfi için zayıf beklentiler sayılabilir (Jugdev, Mathur, & Cook, 2018). Tükenmişlik, birtakım rahatsızlıkları da beraberinde getirebilmektedir.

Tükenmişlik, çalışanlar açısından psikolojik ve fizyolojik rahatsızlıklara neden olmaktadır. Tükenmişliğin zihinsel işlev bozukluğuna sebep olduğu; depresyon, anksiyete, benlik saygısındaki düşüşler gibi akıl sağlığı bakımından olumsuz etkileri olduğu ifade edilmektedir (Maslach vd., 2001). Tükenmişliğin birtakım ruhsal (kaygı, öz saygı hissinde azalma, çabuk öfkelenme, depresyon, çaresizlik gibi) sağlık sorunları ile de ilişkili olduğu belirtilmektedir (Cordes & Dougherty, 1993). Tükenmişliğin yol açtığı fizyolojik sonuçlara karşı olarak birey de bazı duygusal tepkiler geliştirerek kendini korumaya çalışacaktır. Bireyin tükenme süreci içerisinde maruz kaldığı fizyolojik sorunlar, onun psikolojik düzenini de bozma eğilimi gösterecektir. Birey, fizyolojik olarak belirtilen olumsuz durumlarla karşılaşması halinde kendinden beklenen işleri verimli biçimde yapamayacak, performans düşüklüğü yaşayacak, ortaya koyduğu iş çıktıları ne kendini ne de yöneticilerini memnun edebilecektir (Ardıç & Polatçı, 2008). Örgütlerde farklı sektörlerde çalışanlarca, özellikle hizmet sektörü çalışanlarınca birtakım tükenmişlik durumları yaşanabilmektedir.

Özellikle hizmet sektörü çalışanları, hizmet verdikleri insanlarla yakın bir ilişki kurmaktadır. Hizmet veren ve alan ilişkisi genellikle hizmet alanın yani müşterinin psikolojik, sosyal ya da fiziksel sorunları üzerine kuruludur. Bu durumdaki müşterilerin sorunlarının çözümü kolay değildir ve bu süreçte çalışan, kronik strese bağlı olarak tükenmişlik yaşamaktadır (Maslach ve Jackson, 1981). Öğrenci, veli ve yöneticilerin çevresini oluşturduğu öğretmenler de birtakım tükenmişlik durumları yaşayabilir. Bu nedenle, okullarda görev yapan öğretmenlerin tükenmişliğinin incelenmesi önemlidir. Bu araştırmanın amacı, öğretmenlerin cinsiyet, yaş, medeni durum, öğrenim durumu, mesleki kıdem ve okul kademesi değişkenlerine göre tükenmişlik algılarını belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

Öğretmen algılarına göre;

1. Öğretmenlerin tükenmişlik durumu ne düzeydedir?
2. Öğretmenlerin tükenmişlik durumu, cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
3. Öğretmenlerin tükenmişlik durumu, yaşa göre farklılık göstermekte midir?
4. Öğretmenlerin tükenmişlik durumu, medeni duruma göre farklılık göstermekte midir?
5. Öğretmenlerin tükenmişlik durumu, öğrenim durumuna göre farklılık göstermekte midir?
6. Öğretmenlerin tükenmişlik durumu, mesleki kıdeme göre farklılık göstermekte midir?
7. Öğretmenlerin tükenmişlik durumu, okul kademesine göre farklılık göstermekte midir?

2. YÖNTEM

Araştırmanın bu kısmında, araştırmanın modeli, evren ve örneklemine, veri toplama araçlarına, verilerin toplanması ve analizine yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, tarama modelindedir. Tarama modelinde, araştırmadaki konu veya birey bulunduğu koşullar içerisinde olduğu gibi tasvir edilmeye çalışılır (Karasar, 2015). Bu modele dayalı olarak öğretmenlerin cinsiyet, yaş, medeni durum, öğrenim durumu, mesleki kıdem ve okul kademesi değişkenlerine göre tükenmişlik algıları değerlendirilmiştir.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın örneklemini, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Ankara'nın Sincan ilçesinde 15 resmi ilk ve ortaokulda görev yapan toplam 409 öğretmen oluşturmaktadır. Öğretmenlerin örnekleme alınmasında, öncelikle seçkisiz örnekleme yöntemlerinden tabakalı(oranlı) örnekleme alınarak, evrendeki alt grupların

(İlkokul ve ortaokul) evrendeki ağırlıkları oranında örnekleme temsil edilmeleri sağlanmıştır, sonrasında ise alt evrenlerden örnekleme alma işlemi random basit yansız eleman örnekleme ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma evrenindeki toplam öğretmen sayısı 3593' tür (MEB, 2018). Araştırma evrenindeki öğretmenlerden toplam 409' u örnekleme alınmıştır. Evrendeki alt grupların %12' si örnekleme olarak alınmıştır. Evren ve örnekleme yer alan öğretmen sayılarına tablo 1' de yer verilmiştir.

Tablo 1. Evren ve örnekleme yer alan öğretmen sayıları

İlçe	Evren			Örneklem		
	İlkokul	Ortaokul	Toplam	İlkokul	Ortaokul	Toplam
Sincan	1636	1957	3593	191	218	409

Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik özelliklerine ilişkin bilgilerine tablo 2' de yer verilmiştir.

Tablo 2. Demografik değişkenlere göre frekans ve yüzde dağılımları

	Değişken	N	%
Cinsiyet	Kadın	333	81.4
	Erkek	76	18.6
Yaş	21-30 yaş	99	24.2
	31-40 yaş	204	49.9
	41-50 yaş	87	21.3
	51 ve üzeri yaş	19	4.6
Medeni durum	Evlü	328	80.2
	Bekâr	81	19.8
Öğrenim durumu	Ön lisans	6	1.5
	Lisans	370	90.5
	Lisansüstü	33	8.1
Mesleki kıdem	1-5 yıl	84	20.5
	6-10 yıl	87	21.3
	11-15 yıl	102	24.9
	16-20 yıl	68	16.6
	21 ve daha fazla yıl	68	16.6
Okul kademesi	İlkokul	191	46.7
	Ortaokul	218	53.3
	Toplam	409	100

Tablo incelendiğinde; cinsiyet değişkenine göre oran olarak kadınların %81.4 ile, erkeklere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Yaş değişkenine göre en fazla orana sahip grubu %49.9 ile 31-40 yaş, en az orana sahip grubu ise %4.6 ile 51 ve üzeri yaş grubu oluşturmaktadır. Medeni durum değişkenine göre oran olarak evli olanların %80.2 ile, bekâr olanlara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Öğrenim durumu değişkenine göre en fazla orana sahip grubu %90.5 ile lisans, en az orana sahip grubu ise %1.5 ile ön lisans grubu oluşturmaktadır. Mesleki kıdem değişkenine göre en fazla orana sahip grubu %24.9 ile 11-15 yıl, en az orana sahip grubu ise %16.6 ile 16-20 yıl ile 21 ve daha fazla yıl grupları oluşturmaktadır. Okul kademesi değişkenine göre oran olarak ortaokulda görevli öğretmenlerin %53.3 ile, ilkokulda görevli öğretmenlere göre daha fazla olduğu görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilen ve Ergin (1992) tarafından Türkçe' ye çevrilen, 3 alt boyut ve 22 maddeden oluşan Maslach Tükenmişlik Envanteri (Maslach Burnout Inventory, MBI) kullanılmıştır. Maslach Tükenmişlik Envanteri; 9 maddeli (1, 2, 3, 6, 8, 13, 14, 16, 20) "duygusal tükenme", 5 maddeli (5, 10, 11, 15, 22) "duyarsızlaşma" ve 8 maddeli (4, 7, 9, 12, 17, 18, 19, 21) "kişisel başarı" boyutlarından oluşmaktadır. Envanter, "kesinlikle katılıyorum (1), katılıyorum (2), kararsızım (3), katılmıyorum (4), kesinlikle katılmıyorum (5)" şeklinde ifadelendirilen ve puanlanan 5' li likert tipi bir ölçektir. Beşli likert ölçeğinin değer aralıklarının ifadelere bölünmesi ile maddelere katılım düzeyi belirlenmiştir (Karasar, 2015). Bu maddelerin katılım derecelendirmeleri "kesinlikle katılıyorum" 1.00-1.80, "katılıyorum" 1.81-2.60, "kararsızım" 2.61-3.40,

“katılmıyorum” 3.41-4.20, kesinlikle katılmıyorum “4.21-5.00” biçimindedir ve bu değer aralıklarla bulgular yorumlanmıştır.

Araştırmada ise ölçek puanlanırken duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutlarında verilen cevaplarda “hiçbir zaman” seçeneği için 1, “çok nadir” seçeneği için 2, “bazen” seçeneği için 3, “çoğu zaman” seçeneği için 4, her zaman seçeneği için 5 kullanılmıştır. Fakat ölçek puanlarının doğru analiz edilebilmesi için” kişisel başarı” boyutuna “hiçbir zaman” seçeneği için 1, “çok nadir” seçeneği için 2, “bazen” seçeneği için 3, “çoğu zaman” seçeneği için 4, “her zaman” seçeneği için 5 olarak verilen cevapların, veri analiz programında verilen puanlamanın tam tersi yapılarak “hiçbir zaman” seçeneği için 5, “çok nadir” seçeneği için 4, “bazen” seçeneği için 3, “çoğu zaman” seçeneği için 2, “her zaman” seçeneği için 1 biçiminde dönüştürülerek alt ölçek puanları oluşturulmuştur. Bunun nedeni ise, ölçeğin özgün formunda kişisel başarı boyutunda 1 puanının tükenmişliği yüksek, 5 puanının tükenmişliği düşük göstermesinin önüne geçilerek, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutlarındaki gibi 1 puanının tükenmişliği düşük, 5 puanının tükenmişliği yüksek göstermesini sağlamaktır.

Ölçeklere verilen cevapların ters puanlanmasının nedeni, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutu olumsuz, kişisel başarı boyutunun ise olumlu ifadelerden oluşmasıdır. Kişisel başarı boyutuna verilen cevaplar ters çevrilerek daha anlaşılır, doğru analiz yapma gereği duyulmuştur. Ölçek derecelendirme aralıkları tablo 3’ te gösterilmiştir.

Tablo 3. Maslach tükenmişlik ölçeği derecelendirme aralıkları

Seçenekler	Puan	Alt-üst sınır	Puana karşılık gelen yorum
Hiçbir zaman	1.00	1.00 - 1.79	Çok az tükenmiş
Çok nadir	2.00	1.80 - 2.59	Az tükenmiş
Bazen	3.00	2.60 - 3.39	Orta düzeyde tükenmiş
Çoğu zaman	4.00	3.40 - 4.19	Çoğunlukla tükenmiş
Her zaman	5.00	4.20 - 5.00	Çok fazla tükenmiş

Ölçeğin güvenilirliğini test etmek amacıyla; ölçek Likert tipi olduğundan ve tek uygulamadan elde edildiğinden Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı (α) hesaplanmıştır. Tablo 4’ te görüldüğü üzere güvenilirlik katsayısı “ $\alpha=.87$ ” olarak bulunmuştur. Psikolojik bir test için hesaplanan güvenilirlik katsayısının .70 ve daha yüksek olması test puanlarının güvenilirliği için genel olarak yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2013). Tükenmişlik ölçeği güvenilirlik analizine tablo 4’ te yer verilmiştir.

Tablo 4. Tükenmişlik ölçeği güvenilirlik analizi

Alfa Katsayısı	Gözlem Sayısı
.870	22

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada kullanılan ölçme aracı, Ankara İl Millî Eğitim Müdürlüğü’ nden alınan yasal izin belgesi ile örneklem kapsamındaki okullara gidilerek, 2017-2018 eğitim öğretim yılı Mayıs ve Haziran ayları içerisinde uygulanmıştır. Uygulamalar; araştırmacı tarafından, örneklem listesi doğrultusunda her bir okulda uygulamaya katılan öğretmenlerle görüşülerek, anket formu hakkında bilgi verilmesi ile birlikte gerçekleştirilmiştir.

Tablo 5’ te, tükenmişlik ölçeğinin normallik analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 5. Tükenmişlik ölçeği’ nin normallik analizi sonuçları

	N	\bar{x}	SS	K-S	p
Tükenmişlik ölçeği	409	2.18	.48	1.07	.20

Tabloda; sosyal sermaye ölçeğinin kolmogrov-smirnov testi değerinin .05’ den büyük ve $p > .05$ olması, ölçekteki veri dağılımının normal dağılım gösterdiği anlamına gelmektedir (Büyüköztürk, 2013). Bu bağlamda, araştırmanın alt problemlerinin sınanması için parametrik test teknikleri seçilmiştir.

Verilerin çözümlenmesi doğrultusunda, öncelikle frekans ve yüzde analizleri yapılmıştır. Ayrıca iki alt kategorili değişkenlerde, bağımsız (ilişkisiz) örneklem için t-testi; üç ya da daha fazla alt kategorili

değişkenlerde ise, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) veya Kruskal Wallis H-testi uygulanmıştır. Bulguların yorumlanmasında, anlamlılık değeri $p < .05$ olarak kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Araştırmanın birinci alt problemi kapsamında; öğretmenlerin tükenmişlik durumu incelenmiştir. Bu amaçla yapılan analizlerde aritmetik ortalama ve standart sapma tekniklerinden yararlanılmıştır. Aşağıdaki tabloda, öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin betimsel istatistiklere yer verilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin betimsel istatistikler

Boyutlar	N	\bar{x}	SS
Duygusal tükenme	409	2.39	.70
Duyarsızlaşma	409	1.84	.64
Kişisel başarı	409	2.16	.49
Tükenmişlik (Genel)	409	2.18	.48

Tablo incelendiğinde; öğretmenlerin, tükenmişlik durumuna ilişkin algılarının çok nadir düzeyinde ($\bar{x} = 2.18$) olduğu görülmektedir. Ayrıca boyutlar bazında tükenmişlik durumuna ilişkin algıları incelendiğinde ise; duygusal tükenme ($\bar{x} = 2.39$), duyarsızlaşma ($\bar{x} = 1.84$) ve kişisel başarı ($\bar{x} = 2.16$) boyutlarında çok nadir düzeyinde olduğu görülmektedir. Boyutlar incelendiğinde; öğretmenlerin, tükenmişlik durumunu en yüksek algıladıkları boyut duygusal tükenme, en düşük algıladıkları boyut ise duyarsızlaşma olmuştur.

Araştırmanın ikinci alt problemi kapsamında; cinsiyet değişkenine göre öğretmenlerin tükenmişlik durumu incelenmiştir. Cinsiyet değişkenine göre, öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin t-testi sonuçlarına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 7. Cinsiyet değişkenine göre öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin t-testi sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{x}	S	sd	t	p
Duygusal tükenme	Kadın	333	2.41	.72	407	1.13	.25
	Erkek	76	2.30	.59			
Duyarsızlaşma	Kadın	333	1.84	.65	407	.13	.89
	Erkek	76	1.85	.55			
Kişisel başarı	Kadın	333	2.16	.45	407	.15	.87
	Erkek	76	2.15	.66			
Tükenmişlik (Genel)	Kadın	333	2.19	.49	407	.69	.48
	Erkek	76	2.14	.41			

* $p < .05$

Tablo incelendiğinde; öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir, $t(407) = .69$, $p > .05$. Kadın ve erkek öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algılarının çok nadir düzeyinde olduğu görülmektedir. Araştırma bulgusu, öğretmenlerin tükenmişlik durumu ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı şeklinde de yorumlanabilir.

Tüm boyutlarda; öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Duygusal tükenme boyutu, $t(407) = 1.13$, $p > .05$; duyarsızlaşma boyutu, $t(407) = .13$, $p > .05$; kişisel başarı boyutu, $t(407) = .15$, $p > .05$. Kadın ve erkek öğretmenlerin tüm boyutlara ilişkin algılarının ise çok nadir düzeyinde olduğu görülmektedir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi kapsamında; yaş değişkenine göre öğretmenlerin tükenmişlik durumu incelenmiştir. Yaş değişkenine göre, öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 8. Yaş değişkenine göre öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçları

Boyutlar	Yaş	N	\bar{x}	ss	F	p	Anlamlı Fark
Duygusal tükenme	21-30 yaş	99	2.29	.64	1.202	.309	---
	31-40 yaş	204	2.44	.76			
	41-50 yaş	87	2.38	.58			
	51 ve üzeri yaş	19	2.30	.71			
Duyarsızlaşma	21-30 yaş	99	1.93	.62	2.028	.109	---
	31-40 yaş	204	1.86	.67			
	41-50 yaş	87	1.74	.54			
	51 ve üzeri yaş	19	1.64	.62			
Kişisel başarı	21-30 yaş	99	2.18	.36	1.325	.266	---
	31-40 yaş	204	2.18	.50			
	41-50 yaş	87	2.12	.57			
	51 ve üzeri yaş	19	1.96	.63			
Tükenmişlik (Genel)	21-30 yaş	99	2.17	.42	1.204	.308	---
	31-40 yaş	204	2.21	.52			
	41-50 yaş	87	2.14	.43			
	51 ve üzeri yaş	19	2.03	.47			

* $p < .05$

Tablodaki analiz sonuçları; öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları arasında yaş değişkenine göre anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir, $F = 1.204$, $p > .05$. Öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları, yaş değişkenine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Ayrıca, tüm yaş gruplarında bulunan öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algılarının çok nadir düzeyinde olduğu görülmektedir.

Tablodaki, boyutlar bazında analiz sonuçları; öğretmenlerin duygusal tükenme ($F = 1.202$), duyarsızlaşma ($F = 2.028$) ve kişisel başarı ($F = 1.325$) boyutlarına ilişkin algıları arasında yaş değişkenine göre anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir, $p > .05$. Öğretmenlerin duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı boyutlarına ilişkin algıları, yaş değişkenine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Ayrıca, tüm yaş gruplarının duygusal tükenme ve kişisel başarı boyutuna ilişkin algılarının çok nadir düzeyinde; 21-30 yaş ile 31-40 yaş gruplarında bulunan öğretmenlerin duyarsızlaşma boyutuna ilişkin algılarının çok nadir düzeyinde, 51 ve üzeri yaş ile 41-50 yaş gruplarında bulunan öğretmenlerin ise duyarsızlaşma boyutuna ilişkin algılarının hiçbir zaman düzeyinde olduğu görülmektedir.

Araştırmanın dördüncü alt problemi kapsamında; medeni durum değişkenine göre öğretmenlerin tükenmişlik durumu incelenmiştir. Medeni durum değişkenine göre, öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin t-testi sonuçlarına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 9. Medeni Durum değişkenine göre öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin t-testi sonuçları

Boyutlar	Medeni durum	N	\bar{x}	ss	sd	t	p
Duygusal tükenme	Evli	328	2.40	.70	407	.86	.39
	Bekâr	81	2.33	.67			
Duyarsızlaşma	Evli	328	1.80	.64	407	2.70	.00*
	Bekâr	81	2.01	.60			
Kişisel başarı	Evli	328	2.17	.50	407	.75	.44
	Bekâr	81	2.12	.46			
Tükenmişlik (Genel)	Evli	328	2.18	.49	407	.01	.98
	Bekâr	81	2.18	.44			

* $p < .05$

Tablo incelendiğinde; öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları, medeni duruma göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir, $t(407) = .01$, $p > .05$. Evli ve bekâr öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algılarının çok nadir düzeyinde olduğu görülmektedir. Araştırma bulgusu, öğretmenlerin tükenmişlik durumu ile medeni durum arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı şeklinde de yorumlanabilir.

Duyarsızlaşma dışındaki boyutlarda; öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları, medeni duruma göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Duygusal tükenme boyutu, $t(407) = .86$, $p > .05$; kişisel başarı boyutu, $t(407) = .75$, $p > .05$. Evli ve bekâr öğretmenlerin duygusal tükenme ve kişisel başarı boyutlarına ilişkin algılarının çok nadir düzeyinde olduğu görülmektedir. Duyarsızlaşma boyutunda ise, öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları, medeni duruma göre anlamlı bir farklılık göstermektedir, $t(407) = .75$, $p < .05$. Evli ve bekâr öğretmenlerin duyarsızlaşma boyutuna ilişkin algılarının çok nadir düzeyinde olduğu görülmektedir. Araştırma bulgularına göre; bekâr öğretmenler, tükenmişliğin duyarsızlaşma boyutuna ilişkin daha yüksek bir algıya sahiptir.

Araştırmanın beşinci alt problemi kapsamında; öğrenim durumu değişkenine göre öğretmenlerin tükenmişlik durumu incelenmiştir. Öğrenim durumu değişkenine göre, öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin Kruskal Wallis H-testi sonuçlarına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 10. Öğrenim durumu değişkenine göre öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin kruskal wallis h-testi sonuçları

Boyutlar	Öğrenim durumu	N	Sıra Ort.	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Duygusal tükenme	Ön lisans	6	234.92	2	2.041	.360	---
	Lisans	370	202.30				
	Lisansüstü	33	229.85				
Duyarsızlaşma	Ön lisans	6	209.67	2	2.594	.273	---
	Lisans	370	202.12				
	Lisansüstü	33	236.45				
Kişisel başarı	Ön lisans	6	156.58	2	1.040	.595	---
	Lisans	370	205.56				
	Lisansüstü	33	207.48				
Tükenmişlik (Genel)	Ön lisans	6	219.92	2	1.360	.507	---
	Lisans	370	202.80				
	Lisansüstü	33	226.92				

* $p < .05$

Tablodaki analiz sonuçları; öğretmenlerin tükenmişlik durumu algılarının, öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir, χ^2 (sd= 2, n= 409)= 1.360, $p > .05$. Bu bulgu, öğrenim durumu gruplarının tükenmişlik durumu üzerinde farklı etkilere sahip olmadığını gösterir. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında ise; en yüksek tükenmişlik algısı lisansüstü mezunu, en düşük tükenmişlik algısı ise lisans mezunu grubunda görülmektedir.

Tablodaki, boyutlar bazında analiz sonuçları; öğretmenlerin duygusal tükenme [χ^2 (sd= 2, n= 409)= 2.041], duyarsızlaşma [χ^2 (sd= 2, n= 409)= 2.594] ve kişisel başarı [χ^2 (sd= 2, n= 409)= 1.040] algılarının, öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir, $p > .05$. Bu bulgu, öğrenim durumu gruplarının duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı üzerinde farklı etkilere sahip olmadığını gösterir. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında ise, en yüksek duygusal tükenme algısı ön lisans mezunu, en düşük duygusal tükenme algısı ise lisans mezunu; en yüksek duyarsızlaşma algısı lisansüstü mezunu, en düşük duyarsızlaşma algısı ise lisans mezunu; en yüksek kişisel başarı algısı lisansüstü mezunu, en düşük kişisel başarı algısı ise ön lisans mezunu grubunda görülmektedir.

Araştırmanın altıncı alt problemi kapsamında; mesleki kıdem değişkenine göre öğretmenlerin tükenmişlik durumu incelenmiştir. Mesleki kıdem değişkenine göre, öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 11. Mesleki kıdem değişkenine göre öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçları

Boyutlar	Mesleki kıdem	N	\bar{x}	ss	F	p	Anlamlı Fark
Duygusal tükenme	1-5 yıl	84	2.28	.65	2.368	.052	---
	6-10 yıl	87	2.26	.69			
	11-15 yıl	102	2.51	.73			
	16-20 yıl	68	2.48	.77			
	21 ve daha fazla yıl	68	2.41	.61			
Duyarsızlaşma	1-5 yıl	84	1.91	.60	1.648	.161	---
	6-10 yıl	87	1.82	.66			
	11-15 yıl	102	1.88	.65			
	16-20 yıl	68	1.89	.67			
	21 ve daha fazla yıl	68	1.67	.58			
Kişisel başarı	1-5 yıl	84	2.15	.36	1.004	.405	---
	6-10 yıl	87	2.23	.58			
	11-15 yıl	102	2.13	.39			
	16-20 yıl	68	2.18	.52			
	21 ve daha fazla yıl	68	2.08	.61			
Tükenmişlik (Genel)	1-5 yıl	84	2.15	.42	.950	.435	---
	6-10 yıl	87	2.15	.50			
	11-15 yıl	102	2.23	.48			
	16-20 yıl	68	2.24	.51			
	21 ve daha fazla yıl	68	2.12	.46			

* $p < .05$

Tablodaki analiz sonuçları; öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları arasında mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir, $F = .950$, $p > .05$. Öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları, mesleki kıdem değişkenine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Ayrıca, tüm mesleki kıdem gruplarında bulunan öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algılarının çok nadir düzeyinde olduğu görülmektedir.

Tablodaki, boyutlar bazında analiz sonuçları; öğretmenlerin duygusal tükenme ($F = 2.368$), duyarsızlaşma ($F = 1.648$) ve kişisel başarı ($F = 1.004$) boyutlarına ilişkin algıları arasında mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir, $p > .05$. Öğretmenlerin duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı boyutlarına ilişkin algıları, mesleki kıdem değişkenine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Ayrıca, tüm mesleki kıdem gruplarının duygusal tükenme ve kişisel başarı boyutuna ilişkin algılarının çok nadir düzeyinde; 21 ve daha fazla yıl mesleki kıdem gruplarında bulunan öğretmenlerin duyarsızlaşma boyutuna ilişkin algılarının hiçbir zaman düzeyinde, diğer mesleki kıdem gruplarında bulunan öğretmenlerin ise duyarsızlaşma boyutuna ilişkin algılarının çok nadir düzeyinde olduğu görülmektedir.

Araştırmanın yedinci alt problemi kapsamında; okul kademesi değişkenine göre öğretmenlerin tükenmişlik durumu incelenmiştir. Okul kademesi değişkenine göre, öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin t-testi sonuçlarına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 12. Okul kademesi değişkenine göre öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin t-testi sonuçları

Boyutlar	Okul kademesi	N	\bar{x}	ss	sd	t	p
Duygusal tükenme	İlkokul	191	2.44	.74	407	1.48	.13
	Ortaokul	218	2.34	.66			
Duyarsızlaşma	İlkokul	191	1.80	.68	407	1.28	.19
	Ortaokul	218	1.88	.60	407		
Kişisel başarı	İlkokul	191	2.09	.50	407	2.48	.01*
	Ortaokul	218	2.21	.48	407		
Tükenmişlik (Genel)	İlkokul	191	2.17	.51	407	.43	.66
	Ortaokul	218	2.19	.45			

* $p < .05$

Tablo incelendiğinde; öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları, okul kademesine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir, $t(407) = .43$, $p > .05$. İlkokul ve ortaokulda görevli öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algılarının çok nadir düzeyinde olduğu görülmektedir. Araştırma bulgusu, öğretmenlerin tükenmişlik durumu ile okul kademesi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı şeklinde de yorumlanabilir.

Kişisel başarı dışındaki boyutlarda; öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları, okul kademesine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Duygusal tükenme boyutu, $t(407) = 1.48$, $p > .05$; duyarsızlaşma boyutu, $t(407) = 1.28$, $p > .05$. İlkokul ve ortaokulda görevli öğretmenlerin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutlarına ilişkin algılarının çok nadir düzeyinde olduğu görülmektedir. Kişisel başarı boyutunda ise, öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları, okul kademesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir, $t(407) = 2.48$, $p < .05$. İlkokul ve ortaokulda görevli öğretmenlerin kişisel başarı boyutuna ilişkin algılarının çok nadir düzeyinde olduğu görülmektedir. Araştırma bulgularına göre; ortaokulda görevli öğretmenler, tükenmişliğin kişisel başarı boyutuna ilişkin daha yüksek bir algıya sahiptir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırma sonucunda; öğretmenlerin, tükenmişlik durumuna ilişkin algılarının çok nadir düzeyinde olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin az tükenmiş oldukları ifade edilebilir. Bu bulgu; Budak ve Sürgevil (2005) tarafından yapılan araştırma bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Ayrıca boyutlar bazında tükenmişlik durumuna ilişkin algıları incelendiğinde ise; duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı boyutlarında çok nadir düzeyinde olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarıdaki tükenmişliği az yaşadıkları ifade edilebilir. Bu bulgu; Yılmaz Daban (2018) tarafından yapılan araştırma bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Ayrıca duygusal tükenme ve duyarsızlaşmaya ilişkin araştırma bulgusu; Aksu ve Baysal (2005) tarafından yapılan araştırma bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Boyutlar incelendiğinde; öğretmenlerin, tükenmişlik durumunu en yüksek algıladıkları boyut duygusal tükenme, en düşük algıladıkları boyut ise duyarsızlaşma olmuştur.

Araştırma sonucunda; öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Araştırma bulgusu, öğretmenlerin tükenmişlik durumu ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı şeklinde de yorumlanabilir. Bu bulgu; Aksu ve Baysal (2005), Budak ve Sürgevil (2005) tarafından yapılan araştırma bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Ayrıca araştırma bulgusu; Yılmaz ve Aslan (2018) tarafından yapılan araştırma bulgusuyla örtüşmemektedir.

Hiçbir boyutta; öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Bu bulgu; Cemaloğlu ve Erdemoğlu Şahin (2007) tarafından yapılan araştırma bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Ayrıca araştırma bulgusu; duygusal tükenme hariç olmak üzere, Budak ve Sürgevil (2005) tarafından yapılan araştırma bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Kadın ve erkek öğretmenlerin tüm boyutlara ilişkin algılarının ise çok nadir düzeyinde olduğu görülmüştür. Kadın ve erkek öğretmenlerin duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarıdaki tükenmişliği az yaşadıkları ifade edilebilir.

Araştırma sonucu; öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları arasında yaş değişkenine göre anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. Öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları, yaş değişkenine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

Boyutlar bazında araştırma sonucu; öğretmenlerin duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı boyutlarına ilişkin algıları arasında yaş değişkenine göre anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. Öğretmenlerin duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı boyutlarına ilişkin algıları, yaş değişkenine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Bu bulgu; Cemaloğlu ve Erdemoğlu Şahin (2007) tarafından yapılan araştırma bulgusuyla örtüşmemektedir. Ayrıca, tüm yaş gruplarının duygusal tükenme ve kişisel başarı boyutuna ilişkin algılarının çok nadir düzeyinde; 21-30 yaş ile 31-40 yaş gruplarında bulunan öğretmenlerin duyarsızlaşma boyutuna ilişkin algılarının çok nadir düzeyinde, 51 ve üzeri yaş ile 41-50 yaş gruplarında bulunan öğretmenlerin ise duyarsızlaşma boyutuna ilişkin algılarının hiçbir zaman düzeyinde olduğu görülmüştür. Tüm yaş gruplarının duygusal tükenme ve kişisel başarıdaki tükenmişliği az yaşadıkları; 21-30 yaş ile 31-40 yaş gruplarında bulunan öğretmenlerin duyarsızlaşmayı az yaşadıkları, 51 ve üzeri yaş ile 41-50 yaş gruplarında bulunan öğretmenlerin ise duyarsızlaşmayı çok az yaşadıkları ifade edilebilir.

Araştırma sonucunda; öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları, medeni duruma göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Araştırma bulgusu, öğretmenlerin tükenmişlik durumu ile medeni durum arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı şeklinde de yorumlanabilir. Bu bulgu; Yılmaz Daban (2018) tarafından yapılan araştırma bulgusuyla benzerlik göstermektedir.

Duyarsızlaşma dışındaki boyutlarda; öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları, medeni duruma göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Duyarsızlaşma boyutunda ise, öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları, medeni duruma göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Evli ve bekâr öğretmenlerin duyarsızlaşma boyutuna ilişkin algılarının çok nadir düzeyinde olduğu görülmüştür. Araştırma bulgularına göre; bekâr öğretmenler, tükenmişliğin duyarsızlaşma boyutuna ilişkin daha yüksek bir algıya sahiptir. Bu bulgu; Başol ve Altay (2009) tarafından yapılan araştırma bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Bekâr öğretmenlerin, duyarsızlaşmayı evli öğretmenlerden daha fazla yaşadıkları (az düzeyde) ifade edilebilir. Bu durum, bekâr öğretmenlerin yalnızlık duygusundan kaynaklanabilir.

Araştırma sonucu; öğretmenlerin tükenmişlik durumu algılarının, öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermiştir. Bu bulgu, öğrenim durumu gruplarının tükenmişlik durumu üzerinde farklı etkilere sahip olmadığını gösterir. Bu bulgu; Aksu ve Baysal (2005) tarafından yapılan araştırma bulgusuyla benzerlik göstermektedir.

Boyutlar bazında araştırma sonucu; öğretmenlerin duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı algılarının, öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermiştir. Bu bulgu, öğrenim durumu gruplarının duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı üzerinde farklı etkilere sahip olmadığını gösterir. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında ise, en yüksek duygusal tükenme algısı ön lisans mezunu, en düşük duygusal tükenme algısı ise lisans mezunu; en yüksek duyarsızlaşma algısı lisansüstü mezunu, en düşük duyarsızlaşma algısı ise lisans mezunu; en yüksek kişisel başarı algısı lisansüstü mezunu, en düşük kişisel başarı algısı ise ön lisans mezunu grubunda görülmüştür. Ön lisans mezunu öğretmenlerin

duygusal tükenmeyi daha çok, lisans mezunu öğretmenlerin ise duygusal tükenmeyi daha az yaşadıkları; lisansüstü mezunu öğretmenlerin duyarsızlaşmayı daha çok, lisans mezunu öğretmenlerin ise duyarsızlaşmayı daha az yaşadıkları; lisansüstü mezunu öğretmenlerin kişisel başarıdaki tükenmişliği daha çok, ön lisans mezunu öğretmenlerin ise kişisel başarıdaki tükenmişliği daha az yaşadıkları ifade edilebilir.

Araştırma sonucu; öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları arasında mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. Öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları, mesleki kıdem değişkenine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Bu bulgu; Yılmaz ve Aslan (2018), tarafından yapılan araştırma bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Ayrıca araştırma bulgusu; kişisel başarı hariç olmak üzere, Yılmaz Daban (2018) tarafından yapılan araştırma bulgusuyla benzerlik göstermektedir.

Boyutlar bazında araştırma sonucu; öğretmenlerin duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı boyutlarına ilişkin algıları arasında mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. Öğretmenlerin duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı boyutlarına ilişkin algıları, mesleki kıdem değişkenine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Ayrıca, tüm mesleki kıdem gruplarının duygusal tükenme ve kişisel başarı boyutuna ilişkin algılarının çok nadir düzeyinde; 21 ve daha fazla yıl mesleki kıdem gruplarında bulunan öğretmenlerin duyarsızlaşma boyutuna ilişkin algılarının hiçbir zaman düzeyinde, diğer mesleki kıdem gruplarında bulunan öğretmenlerin ise duyarsızlaşma boyutuna ilişkin algılarının çok nadir düzeyinde olduğu görülmüştür. Tüm mesleki kıdem gruplarının duygusal tükenme ve kişisel başarıdaki tükenmişliği az yaşadıkları; 21 ve daha fazla yıl mesleki kıdem gruplarında bulunan öğretmenlerin duyarsızlaşmayı çok az yaşadıkları, diğer mesleki kıdem gruplarında bulunan öğretmenlerin ise duyarsızlaşmayı az yaşadıkları ifade edilebilir.

Araştırma sonucunda; öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları, okul kademesine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Araştırma bulgusu, öğretmenlerin tükenmişlik durumu ile okul kademesi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı şeklinde de yorumlanabilir.

Kişisel başarı dışındaki boyutlarda; öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları, okul kademesine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Kişisel başarı boyutunda ise, öğretmenlerin tükenmişlik durumuna ilişkin algıları, okul kademesine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. İlkokul ve ortaokulda görevli öğretmenlerin kişisel başarı boyutuna ilişkin algılarının çok nadir düzeyinde olduğu görülmüştür. Araştırma bulgularına göre; ortaokulda görevli öğretmenler, tükenmişliğin kişisel başarı boyutuna ilişkin daha yüksek bir algıya sahiptir. Ortaokulda görevli öğretmenlerin, kişisel başarıdaki tükenmişliği ilkokulda görevli öğretmenlerden daha fazla yaşadıkları (az düzeyde) ifade edilebilir. Bu durum, ortaokulda görevli öğretmenlerin yıl boyunca birbirinden farklı özellikteki “sınıf kademeleriyle ve öğrencilerle” iletişim halinde bulunmasından kaynaklanabilir.

5. ÖNERİLER

- ❖ Öğretmenlerde yaşanan az düzeydeki tükenmişliğin daha alt düzeylere indirilmesi hususunda çalışma koşulları ile özlük ve mali hakları iyileştirilebilir.
- ❖ Üniversitelerin işbirliğiyle gerçekleştirilecek kişisel ve örgütsel bazdaki birtakım eğitimler yoluyla öğretmenlerdeki tükenmişlik azaltılabilir.
- ❖ Bekâr öğretmenlerin duyarsızlaşmayı daha fazla yaşamaları durumunun azaltılması hususunda gerekli sosyal ve psikolojik destek sağlanabilir.
- ❖ Ortaokulda görevli öğretmenlerin ise kişisel başarıdaki tükenmişliği daha fazla yaşamaları durumunun azaltılması hususunda gerekli akademik ve psikolojik destek sağlanabilir.
- ❖ Bu araştırma, öğretmenlerde tükenmişliği incelemiştir. Benzer araştırmalar, diğer kamu ve özel sektör çalışanları bağlamında da gerçekleştirilebilir.
- ❖ Bu çalışmada, öğretmenlerde tükenmişliğin belirlenmesine dönük olarak nicel yöntemden yararlanılmıştır. Benzer araştırmalar; nitel veya karma yöntemler kullanılarak da yapılabilir.

- Akçamete, G., Kaner, S., & Sucuoğlu, B. (1998). *Engelli ve normal çocuklarla çalışan öğretmenlerin tükenmişlik ve iş doyumunu arasındaki ilişkinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. VI. Ergonomi Kongresi bildirileri, 622.
- Aksu, A., & Baysal, A. (2005). İlköğretim okulu müdürlerinde tükenmişlik. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 41, 7-24.
- Amigo, I., Asensio, E., Menendez, I., Redondo, S., & Ledesma, J. A. (2014). Working in direct contact with the public as a predictor of burnout in the banking sector. *Psicothema*, 26(2), 222-226.
- Ardıç, K., & Polatçı, S. (2009). Tükenmişlik sendromu ve madalyonun öbür yüzü: İşle bütünleşme. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 32, 21-46.
- Arı, G. S., & Bal, E. Ç. (2008). Tükenmişlik kavramı: Birey ve örgütler açısından önemi. *Yönetim ve Ekonomi*, 15(1), 131-148.
- Başol, G., & Altay, M. (2009). Eğitim yöneticisi ve öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 15(58), 191-216.
- Budak, G., & Sürgevil, O. (2005). Tükenmişlik ve tükenmişliği etkileyen örgütsel faktörlerin analizine ilişkin akademik personel üzerinde bir uygulama. *D.E.Ü.İ.B.F. Dergisi*, 20(2), 95-108.
- Büyüköztürk, Ş. (2013). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem.
- Cemaloğlu, N., & Erdemoğlu Şahin, D. (2007). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 465-484.
- Ergin, C. (1992). *Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve maslach tükenmişlik ölçeğinin uyarlanması*. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi bildirileri.
- Ergin, C. (1995). Akademisyenlerde tükenmişlik ve çeşitli stres kaynaklarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 12(1-2), 37-50.
- Günay, G. Y., & Demiralay, T. (2016). Serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin iş stresi, tükenmişlik sendromu ve iş-aile yaşam dengesi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(58), 917-935.
- Cordes, C. L., & Dougherty, T. W. (1993). A review and an integration of research on job burnout. *Academy of Management Review*, 18(4), 621-656.
- Çam, O. (1991). *Hemşirelerde tükenmişlik sendromunun araştırılması*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Demerouti, E., Bakker, A.B., Nachreiner, F., & Ebbinghaus, M. (2002). From mental strain to burnout. *European Journal of Work & Organizational Psychology*, 11(4), 423-441.
- Farber, B. A. (1984). Stress and burnout in suburban teachers. *Journal of Educational Research*, 77, 325.
- Jugdev, K.; Mathur, G., & Cook C. (2018). Linking workplace burnout theories to the projects management discipline. *Journal of Managing Projects in Business*, 11(1), 198-221.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler*. Ankara: Nobel.
- Leiter, M.P., & Maslach, C. (2016). Latent burnout profiles: A new approach to understanding the burnout experience. *Burnout Research*, 3(4), 89-100.
- Maslach, C. (1982). *Burnout: The cost of caring*. Englewood Cliffs, Prentice-Hall, NJ. http://malorbooks.com/pdf/Burnout_preview.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Maslach, C., & Jackson, S. E. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of Occupational Behavior*, 2, 99-113.
- Maslach, C., Schaufeli, W. B., & Leiter, M. P. (2001). Job burnout. *Annu. Rev. Psychol.*, 52, 397-422.

- MEB (2018). 2016-2017 öğretim yılı eğitim istatistikleri. <http://ankara.meb.gov.tr/www/egitim-istatistikleri/icerik/24> sayfasından erişilmiştir.
- Pines, A., & Maslach, C. (1980). Combatting staff burn-out in a day care center: A case study. *Child and Youth Care Forum*, 9(1), 5-16.
- Wieskopf, P. E. (1980). Burnout among teachers of exceptional children. *Exceptional Children*, 47(1), 18-23.
- Yılmaz, E. & Aslan, S. (2018). Lise öğretmenlerinde tükenmişlik, işdoymu ve algılanan sosyal destek: Bursa ili örneği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 1861-1886.
- Yılmaz Daban, B. (2018). *Ortaokul öğretmenlerinin duygusal emek ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.